

Полазећи од несумњивог друштвеног значаја које има санкционисање противправног злостављања и убиства животиња, односно чињенице да се кроз њихово санкционисање штите основна људска права на сигуран и безбедан живот, односно вредности на којима почива друштво;

Истичући научно утврђену везу између злостављања животиња и агресије према људима, односно повезаност са различитим психопатолошким феноменима и психијатријским болестима, породичним насиљем и криминогеним понашањем;

Препознајући с тим у вези да је санкционисање злостављања и убиства животиња део мера усмерених на превенцију и сузбијање насиља у друштву;

Истичући становиште да је од посебне важности за сузбијање кривичних дела њихова превенција, кроз настојање да се учинилац спречи да их чини, односно изврши утицај на друге да не чине кривична дела;

Уважавајући досадашње напоре законодавца да кроз инкриминисање ових радњи у Кривичном законнику Републике Србије допринесе борби против злостављања и убијања животиња, односно превенцији и смањењу насиља у друштву;

Констатујући, на основу досадашњих запажања у раду са законодавцем, надлежним државним органима и грађанима да постоји простор за унапређивање кривичноправне заштите животиња;

Делећи уверење Народне Скупштине Републике Србије и Владе Републике Србије да су наше друштво и држава опредељени за прихватање европских вредности **п р е д л а ж е м о**

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА У ОБЛАСТИ ДОБРОБИТИ ЖИВОТИЊА ¹

¹ Предлог за измене и допуне Кривичног законика у области добробити животиња (2016) саставила је Организација за поштовање и бригу о животињама – ORCA на основу сличних предлога ORCA из 2005, 2008 и 2012. године. У текст предлога уграђени су ставови и препоруке Координационог тима за спровођење прописа из области добробити животиња кога су чинили Републичко јавно тужилаштво, Министарство унутрашњих послова – Полицијска управа за град Београд, Прекршајни суд у Београду и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управа за ветерину (ветеринарска инспекција), а који је координисала ORCA (2009/2010. година). Такође, предлог садржи ставове преко педесет општинских јавних тужилаштава и општинских судова који су своје предлоге изнели у писменој форми на молбу ORCA 2008 године, а који су представљени на Округлом столу „Унапређивање кривичноправне заштите животиња“, 17. јула 2009. године на Правном факултету Универзитета у Београду који је организован у сарадњи са Стручном групом за европско право Правног факултета Универзитета у Београду.

А. Преглед предложених измена и допуна Кривичног законика

Циљ решења садржаних у предлогу за измене допуне Кривичног законика у области добробити животиња јесте унапређивање кривичноправне заштите животиња, односно обезбеђивање услова за ефикасније и ефективније спровођење Кривичног законика у овој области, кроз следеће елементе:

- 1) Допуна одредби о мерама безбедности у Кривичном законнику (чл. 79 и 80):
 - i. Мера безбедности: одузимање животиње;
 - ii. Мера безбедности: забрана држања животиње.

- 2) Измена и допуна члана 269. Кривичног законика и то кроз:
 - i. Корекција висине запрећене казне за основни и квалификовани облик кривичног дела;
 - ii. Кажњавање за покушај извршења кривичног дела убијање и злостављање животиња;
 - iii. Корекција формулације инкриминације борби животиња, кажњавање за покушај и издвајање у посебан члан;
 - iv. Препознавање напуштања животиња као кривично дело.

Б. Предлози за измене и допуне Кривичног законика

1) Допуна одредби о мерама безбедности у Кривичном законнику

У члану 79. став 1. додају се тач. 12) и 13) које гласе:

„12) одузимање животиња од власника односно држаоца;

13) забрана држања животиње власнику, односно држаоцу.“

У члану 80. став 2. у другој реченици, после речи: „забрана управљања моторним возилом“ брише се реч: „и“, уместо које се додаје запета, а после речи: „одузимање предмета“ додаје се запета и речи: „одузимање животиња од власника односно држаоца и забрана држања животиње власнику, односно држаоцу.“

У члану 80. став 4. после речи: „одузимање предмета“ брише се реч: „и“, уместо које се додаје запета, а после речи: „јавно објављивање пресуде“ додају се речи: „одузимање животиња од власника односно држаоца и забрана држања животиње власнику, односно држаоцу“

Додати члан 89в који гласи:

„Одузимање животиње

Мера безбедности одузимања животиње може се одредити власнику, односно држаоцу животиње, кад је ради заштите добробити животиња, односно опште безбедности, одузимање животиње неопходно.

Суд који је донео пресуду одредиће у складу са посебним прописима да ли ће се одузета животиња предати надлежном прихватилишту за животиње или другој заинтересованој организацији.

Законом се може одредити обавезно изрицање мере безбедности одузимање животиње. Законом се могу одредити и услови за одузимање животиња у појединим случајевима.”

Додати члан 89г који гласи:

„Забрана држања животиње

Суд може учиниоцу кривичног дела забранити држање појединих, односно свих врста животиња, ако се оправдано може сматрати да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривичног дела било опасно по живот и добробит животиње, односно ради заштите опште безбедности.

Мера из става 1. овог члана може се изрећи и учиниоцу који је у стању неурачунљивости учинио противправно дело које је у закону одређено као кривично дело.

Суд одређује трајање мере из става 1. овог члана, које не може бити краће од једне нити дуже од пет година, рачунајући од дана правноснажности одлуке.

Ако изрекне условну осуду, суд може одредити да ће се та осуда опозвати, ако учинилац прекрши изречену меру забране држања животиње.

Законом се може одредити обавезна забрана држања појединих, односно свих врста животиња, као и трајна забрана држања појединих, односно свих врста животиња”

2) Измена и допуна члана 269. Кривичног законика

Члан 269. став 1.

Уместо речи: „новчаном казним или затвором до једне године” треба да стоји „затвором од шест месеци до три године”.

Члан 269. став 2.

Уместо речи: „новчаном казним или затвором до три године“ треба да стоји „новчаном казном или затвором од једне до пет година“.

Члан 269. након става 2. додати пет них ставова који гласе:

„Ко кршећи прописе занемарује животињу лишавањем основних животних потреба и тиме озбиљно наруши здравље, физичку и психичку целовитост животиње, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

За покушај дела из става 1 овог члана казниће се.

Ако је кривично дело из става 1. овог члана извршио власник, односно држалац животиње, животиња ће се одузети.

За поновљено дело из става 1. овог члана забраниће се држање животиње.

Ко прекрши мере безбедности које ми је суд одредио на основу закона, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.“

АЛТЕРНАТИВА

Члан 269. мења се и гласи:

„Ко кршећи прописе занемарује животињу лишавањем основних животних потреба и тиме озбиљно наруши здравље и добробит животиње, казниће се новчаном казним или казном затвора до једне године.

Ко кршећи прописе злоставља животињу, казниће се новчаном казном или затвором до две године.

Ко кршећи прописе убије животињу, или ако је смрт животиње уследила као последица дела из ст. 1 и 2. овог члана, казниће се новчаном казном и казном затвора од шест месеци до три године.

Ако је услед дела из ст. 1, 2 и 3. овог члана дошло до занемаривања, злостављања или убиства већег броја животиња, или је дело учињено у односу на животињу која припада посебно заштићеним животињским врстама, учинилац ће се новчаном казном и казном затвора од једне до пет година.

За покушај дела из ст. 2, 3 и 4 овог члана казниће се.

Ако је кривично дело из става 2. овог члана извршио власник, односно држалац животиње, животиња ће се одузети.

За поновљено дело из ст. 1, 2, 3, 4 и 5. овог члана забраниће се држање животиње.

Ко прекрши мере безбедности које му је суд одредио на основу закона, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

Члан 269 став 3. Брише се.

Након члан 269. додаје члан 269а који гласи:

„Борбе животиња

Ко организује и одржава борбе између животиња или између животиња и људи, држи, репродукује, обучава, поклања или продаје животиње у те сврхе, организује или помаже организовање клађења или се клади на оваквим борбама, казниће се новчаном казном и казном затвора од једне до три године.

Ко ставља на располагање објекте, површину, земљиште и друга материјална средства ради борбе животиња са другим животињама или људима, казниће се новчаном казном или затвором до две године.

Животиње и средства за извршење кривичног дела одузеће се.

Забраниће се држање животиња.

Ко прекрши мере безбедности које ми је суд одредио на основу закона, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци."

Након члана 269а додаје се члан 269б који гласи:

„Напуштање животиња

Ко као власник, односно држалац животиње напусти животињу, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.

За поновљено дело из става 1 овог члана забраниће се држање животиње.

Ко прекрши мере безбедности које ми је суд одредио на основу закона, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.,,

V. Образложење предложених измена и допуна Кривичног законика

1) Допуна одредби о мерама безбедности у Кривичном законик

Кривични законик Републике Србије (члан 79.) прописује врсте мера безбедности које се могу изрећи учиниоцу кривичних дела: обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи; обавезно психијатријско лечење на слободи; обавезно лечење наркомана; обавезно лечење алкохоличара; забрана вршења позива, делатности и дужности; забрана управљања моторним возилом; одузимање предмета; протеривање странца из земље и јавно објављивање пресуде; забрана приближавања и комуницирања са оштећеним и забрана присуства одређеним спортским приредбама.

Овим мерама би требало додати и меру одузимања животиње односно забране држања животиња, које би могле да се изрекну учиниоцу кривичних дела која су прописана члановима 269 (убијање и злостављање животиња), новопређеним члановима 269а и 269б (борбе животиња и напуштање животиња), чланом 194 (насилје у породици који се јавља у стицају са кривичним делом убијање и злостављање животиња), чланом 278 (изазивање опште опасности, што је често кривично дело у ситуацији када нечија животиња без надзора повреди или усмрти неку другу животињу), и то уз казну, условну осуду, судску опомену или у случају ослобођења од казне. Одузимање животиња од власника или држаоца, односно забрана држања једне, више врста или свих врста животиња изриче се ради спречавања учиниоца да понови прекршај, односно на други начин да настави да угрожава добробит животиња.

У пракси је чест случај, нарочито у случају хордашења² да су извршиоци дела која за предмет имају добробит животиња, неурачунљива или лица код којих је неурачунљивост битно смањена, што је разлог предлагања прописивања могућности изрицања мера безбедности одузимање животиња и забрана држања животиња и у погледу лица које је у стању неурачунљивости учинило неко од напред поменутих противправних дела које су у закону одређена као кривично дело.

² Хордашење је појава сакупљања (гомилања) већег броја животиња којима власник, односно држалац не може обезбедити основне услове живота, при чему ово лице није у стању да препозна погоршање сопствених услова живота и живота животиња које настају као последица сакупљања (гомилања) животиња.

Законодавац у Републици Србији позитивно оцењује дефинисање предложених мера безбедности, што се огледа у утврђивању заштитних мера одузимања животиња и забране држања животиња у чл. 52 ст. 1. тач. 12) и чл. 66 Закона о прекршајима („Службени гласник РС“, бр. 65/2013), а које су формулисане на сличан начин као у овом предлогу.

Потребно је у вези са мером безбедности одузимања животиња истаћи потребу обезбеђивања материјалних и техничких услове за спровођење предложених измена у Кривичном законнику, те обезбедити стручне службе које би у одговарајућим прихватилиштима, могле да брину о животињама које би биле предмет судских поступака као и да спроводе предложене мере безбедности које би евентуално биле изрицане од стране суда.

2) Измена и допуна члана 269. Кривичног законика

Постојећа формулација кривичног дела убијање и злостављање животиња из члана 269. Кривичног законика ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014) гласи:

„Ко кршећи прописе убије, повреди, мучи или на други начин злоставља животињу, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Ако је услед дела из става 1. овог члана дошло до убијања, мучења или повређивања већег броја животиња, или је дело учињено у односу на животињу која припада посебно заштићеним животињским врстама, учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до три године.

Ко из користољубља организује, финансира или је домаћин борбе између животиња исте или различите врсте или ко организује или учествује у клађењу на оваквим борбама, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.“

Сматрамо да постојећу формулацију треба унапредити у следећим сегментима:

1. Кориговати висину запрећене казне за основни и квалификовани облик кривичног дела;
2. Кориговати формулацију инкриминације борби животиња и издвојити ово кривично дело у посебан члан;
3. Кажњавати за покушај извршења кривичног дела убијање и злостављање животиња и предложеног кривичног дела борбе животиња;
4. Предвидети напуштење животиња као кривично дело.

2.1. Висина запрећене казне за основни и квалификовани облик кривичног дела

Предлог за повећање висине запрећене казне састављен је са посебном пажњом. С тим у вези имало се у виду да је поштрење казни потребно усклади са системом казни на нивоу Кривичног законика, с обзиром да свако спорадично поштравање казни за поједина кривична дела, или њихову групу, носи са собом ризик нарушавања међусобног односа казни.

Законски максимум који је за основни облик дела прописан у трајању до једне године, а за квалификовани до три године, би требало да буде повећан. У том смислу, постоји сугестија да се за основни облик пропише казна затвора у трајању од шест месеци до три године, а за квалификовани облик пропише распон затворске казне у трајању од једне до пет година. Оправдање за овакав став лежи, између осталог, и у прогресивном расту броја случајева насиља према животињама, сходно евиденцији коју води Организација за поштовање и бригу о животињама – ORCA. Истовремено, сматрамо да је наведени предлог у складу са опредељењем Министарства правде да се за кривична дела насиља пропишу строжије санкције (нпр. кривично дело насиље у породици).

Мишљења само да је за убиство животиње, злостављање и убиство већег броја животиња или животиња које припадају посебно заштићеним врстама, као за организовање борби животиња неопходно предвидети кумулативно: новчану казну и обавезну затворску казну.

С друге стране за остале облике кривичног дела, односно посебих кривичних, дела уколико се прихвати поднети предлог (занемаривање животиња и напуштање животиња и стављање на располагање ресурса ради организовања борби животиња), потребно је оставити новчану казну као доњи минимим. У том смислу, предлажемо да се за озбиљније занемаривање животних потреба животиње предвиди новчана казна, односно казна затвора до годину дана, за напуштање животиња предвиди новчана казна или казна затвора до шест месеци, а да се за стављање на располагање ресурса за организовање борби животиња предвиди новчана казна или казна затвора до две године.

Такође сматрамо да би за напуштање животиња могла да се пропише новчана казна за доњи минимум, односно казна затвора до шест месеци, за горњи максимум.

Мишљења смо да је предложена санкција усклађена са системом казни на нивоу Кривичног законика, а са друге стране довољне како би оствариле своју превентивну функцију.

2.2. Кориговати формулацију инкриминације борби животиња и издвојити борбе животиња у посебан члан

Предложене измене омогућавају свеобухватно санкционисање борби животиња исте или различитих врста. Потребно је да се инкриминацијом обухвате и оне радње које се чине и са и без користољубља. Борбе животиња саме по себи подразумевају већу друштвену опасност с обзиром на чињеницу да претпостављају посебан начин дресуре животиња, који, по правилу, води њиховој повећаној агресивности, па самим тим и вишем стешену угоржавања безбедности грађана. Осим тога, и степен угоржености добробити животиња код борби је знатно већи. Борбе животиња представљају злостављање животиња јер су повреде које животиње наносе и задобијају у борбама обично веома тешке, а често и смртоносне. Елемент користољубља је по правилу присутан, али је и тешко доказив. Стога сматрамо да га, у ситуацијама када се утврди, треба третирати као отежавајућу околност приликом одабира санкције и одмеравања казне, али да свакако треба санкционисати и оне облике борби животиња код којих користољубље није утврђено. Такође, потребно је санкционисати и друге начине одржавања и помагања борби, како би се борбе животиња као негативна појава у потпуности сузбила.

Поред тога, борбе животиња треба кривично санкционисати и због документоване јаке везе између организованих борби животиња и других кривичних дела и насиља. Коцкање је једна од њих, а суме новца се крећу и до неколико хиљада евра. Продаја и коришћење опојних средстава на овим догађајима, такође је једна од негативних активности у вези са борбама, а услед велике количине новца присутног на овим догађајима, уобичајено је и присуство оружја. Изложеност деце овом суровом свету злостављања животиња, коцкања, дроге, оружја и насиља, представља још један негативан аспект организованих борби животиња. Посматрањем оваквих актова бруталности и њиховим одобравањем од стране одраслих чланова заједнице, деца усвајају такво понашање и развијају неосетљивост према патњи других живих бића, истовремено негујући и језик насиља и непоштовања закона као прихватљивог друштвеног понашања. Чак и деца која не присуствују борбама могу бити у опасности. Постојање агресивних животиња у суседству, повећава ризик од напада не само на кућне љубимце, већ и на људе, док су деца посебно угрожена.

2.3. Кажњавати за покушај извршења кривичног дела убијање и злостављање животиња и предложеног кривичног дела борбе животиња

Оправдање за увођење у наше кривично законодавство кажњавања за покушај извршења кривичног дела убијање и злостављање животиња и предложеног кривичног дела борбе животиња, почива на становишту да у много случајева

починиоци кривичног дела из члана 269. покушавају дуже време претходно да га реализују без успеха, остајући некажњени. Ова лица су често евидентирана од стране органа јавног реда и мира као лица која су покушала дело, али остају само опоменута да то убудуће не чине. Многи од њих тако постану охрабрани да наставе са покушајима, до коначног, "успешног" реализовања намере. У пракци Организације за поштовање и бригу о животињама - ORCA забележен је значајан број случајева покушаја извршења кривичног дела злостављање и убијање животиња (пуцање на животиње које није резултирало смртним исходим, противзаконито постављање отрова и слично).

2.4. Препознати напуштање животиња као кривично дело

Напуштање животиња треба кривично санкционисати имајући пре свега у виду епидемиолошки тренд повећања броја напуштених животиња (луталица) у насељеним местима, односно многобројне здравствене, хигијенске, еколошке и безбедоносне ризике који се везују за постојање ових животиња. Штете које се везују за постојање напуштених паса и мачака су:

- Болести. Ове животиње могу бити директан извор односно представљати преносиоце различитих инфективних и паразитарних болести. Многе од њих (зоонозе) заједничке су за животиње и човека (беснило, ехинок окоза, токсоплазмоза, аскаридоза, демодикоза, пантљичаре паса и мачака, шуга, крпељи, буве и др.);
- Агресивност и уједљивост. Напуштени пси и мачке могу испољавати агресивност према човеку, другим псима и мачкама познатих власника и слично;
- Прљање јавних површина урином, изметом, односно развојним облицима паразита и микроорганизмима;
- Непријатни мириси који потичу од измета и урина, параналних жлезда паса, кожных обољења и запрљане длаке и коже;
- Примарно предаторство. Напуштени пси и мачке, посебно у сеоским и приградским срединама, нападају и убијају ситне, дивље и домаће животиње. Напуштене мачке лове птице и живину, али могу напасти и куниће;
- Секундарно предаторство (стрвинарство). Напуштене животиње хране се лешевима угинулих животиња и птица, развлаче њихове остатке и тако директно учествују у ширењу заразних болести и зооноза. Поред здравственог аспекта, стрвинарство има и негативан естетски аспект;
- Компетиција за отворен простор. Напуштене животиње које су заузеле јавне површине, штитећи своје станиште нападају псе познатих власника. Посебан проблем су напади на псе водиче слепих особа, што код ових људи изазива страх и доводи до њихове дезоријентације;
- Материјалне штете које могу причинити напуштене животиње настају при нападу на људе без повреде, али уз оштећење одеће, обуће и слично;

- Саобраћајни удеси. До евентуалних саобраћајних удеса може доћи када напуштене животиње прелазе преко саобраћајница или када пси јуре на возила.

Напуштени пси и мачке имају велики репродуктивни потенцијал. Тако су једна женка и њено женско потомство, теоријски за шест година способни да изроде 67.000 штенади, а једна мачка и њено женско потомство за седам година још више – 420.000 мачића!

Неодговорност власника, која се често огледа у напуштању животиње, проузрокује озбиљне последице које се огледају у повећању:

- броја повреда људи од стране напуштених животиња,
- ризика по здравље и живот људи услед повећане учесталости неовлашћеног постављања опасних отрова, као одговор грађана на нерешавање проблема напуштених животиња. Постављање отрова озбиљно загађује животну средину и чини градске паркове опасним местима,
- броја случајева злостављања животиња, односно толерисање злостављања животиња као друштвено прихватљивог понашања, како на улици тако и у азилима удружења за заштиту животиња,
- износа плаћених одштета које локалне самоуправе плаћају грађанима које озледе напуштене животиње,
- броја саобраћаних несрећа које изазивају напуштене животиње.³

Досадашње прекршајно кажњавање напуштања животиња, по свему судећи, није на очекивани начин утицало на смањење броја напуштених животиња на територијама локалних заједница. Како би се спречиле негативне последице по животну средину, људе и животиње од кључног је значаја повећати степен одговорности власника животиње, који је дужан да животињу у власништву држи под сталном контролом. С тим у вези, инсистирајући на превентивном деловању, корисно је кривично санкционисати напуштање животиња, као што су то учиниле многе земље које су некада имале веома изражене проблеме у вези са напуштеним животињама.

На овом месту наводимо неке, нама доступне примере из упоредног законодавства у вези са затворским санкционисањем напуштања: Швајцарска (до три године затвора), Мађарска, Италија, Француска (до две године затвора), Лихтерштајн, Пољска, Калифорнија (до годину дана затвора), Мичиген (93 дана затвора за први пут и две године затвора за поновљено дело).

³ Један од познатијих случајева догодио се када је истрчавањем пса на аутопут повређен и министар унутрашњих послова Републике Србије господин Драган Јочић. Драган Јовановић (35) из Велике Плана објаснио је да је свог вучјака Рекса „пустио, јер није имао чиме да га храни“. Пса је одвео на излаз из Велике Плана, а он неколико сати касније, три и по километра даље, излетео на аутопут пред полицијски џип и изазвао тешку саобраћајну несрећу.